

STUDYING THE PROBLEM OF DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE PSYCHOLOGISTS

BO'LAJAK PSIXOLOGLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH MUAMMOSINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI

A.Yu.Axmedov

FarDU Pedagogika kafedrası o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada bo'lajak psixologlarning kommunikativ kompetentsiyasini o'rganilganlik darajasi hamda kommunikativ kompetentsiyaning tuzilishi va rivojlanish darajalarini aniqlashda olimlar tomonidan berilgan turli xil yondashuvlar mavjud. Pedagogika-psixologiya yo'nalishi talabalarining kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishga turli xil omillar ta'sir ko'rsatadi. Pedagogika-psixologiya talabalarining kommunikativ kompetentsiyasi o'ziga xos psixologik va kasbiy xususiyatlarga ega bo'lib, ma'lum ko'nikma va qobiliyatlar to'plami bilan belgilanadi.

Kalit so'zlar: Kommunikativ kompetentsiya, muloqot, kompetentsiya, kommunikativ bilim, kuzatuv, bo'lajak psixologlar

ABSTRACT

The article contains various approaches given by scientists in determining the degree of study of communicative competence of future psychologists, as well as the structure and levels of development of communicative competence. Various factors influence the formation of communicative competence of students of the pedagogical-psychological direction. Communicative competence of students of pedagogy-psychology has its own psychological and professional characteristics, determined by a certain set of skills and abilities.

Keywords: Communicative competence, communication, competence, communicative knowledge, observation, prospective psychologists

KIRISH

Kommunikativ kompetentsiya bu insonning eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, uning ijtimoiy tan olinishi, hurmat qilinishi, o'zini o'zi anglash ehtiyojlarini ro'yobga chiqarishga imkon beradi va muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv jarayoniga yordam beradi. Muloqot samaradorligini oshirish va psixologlarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish eng dolzarb muammolardan biridir.

Kommunikativ kompetentsiya psixolog ega bo'lishi kerak bo'lgan eng asosiy kompetentsiya sifatida qaraladi. Ushbu shaxsning kommunikativ kompetentsiyasi muammosining turli jihatlarini ishlab chiqqan olimlar mahalliy ilmiy adabiyotlarda kommunikativ kompetentsiyani tushunishning bir nechta yondashuvlarini keltirganlar, ammo ilmiy manbalarda hali ham pedagogik psixologlarning kommunikativ kompetentsiyasining mohiyati, xususiyatlari va aniq

tuzilishi to'g'risida aniq tushuncha mavjud emas, bu esa keyingi ilmiy tadqiqotlarni o'tkazish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA:

Respublikamiz olimlaridan N.N.Azizxo'jaeva, U.SH.Begimqulov, R.X.Jo'raev, U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, O.M.Musurmanova, E.A.Seytxalilov, N.M.Egamberdieva, F.R.Yuzlikaev, Z.E.Azimova, A.A.Xoliqov, X.A.Yulbarsovalarning ilmiy izlanishlarida bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ kom'etentlilikni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik, integral-pedagogik jihatlarini tadqiq etilgan.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari olimlaridan Yu.N.Emelg'yanov, V.A.Kan-Kalik, S.L.Bratchenko, A.N.Ivashov, V.N.Grishina, U.Tomas, A.A.Bodalyov, A.I.Dontsov, Yu.M.Jukovlarning tadqiqotlarida shaxslararo hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish tamoyillari, shaxslararo muloqotning ijtimoiy-psixologik masalalari yoritib berilgan.

Xorijiy davlatlar olimlari Dj.Bivin, Dj.A.Grexem, Dj.Raven, D.Shonlarning ilmiy izlanishlarida kommunikativ kompetentlilikni shakllantirishning ijtimoiy-madaniy, psixologik va lingvistik jixatlari ochib berilgan.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari orasida "kommunikativ kompetentsiya" tushunchasi A.A. Bodalevlar tomonidan "ichki resurslar (bilim va ko'nikmalar) mavjud bo'lganda boshqa odamlar bilan samarali aloqalarni o'rnatish va qo'llab-quvvatlash qobiliyati" deb talqin qilishdi. Bir qator MDH respublikalari olimlari tomonidan kommunikativ kompetentsiyaga ta'riflar berildi

Jumladan M.A. Vasilik kommunikativ kompetentsiyani "individdning o'z qobiliyatlari va ijtimoiy mavqei doirasida professional muhitda va jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan boshqalar bilan o'zaro munosabatlarning shaxsiy va kasbiy tajribasini shakllantirishning ma'lum darajasi" deb ta'riflaydi.

F.I. Sharkov kommunikativ kompetentsiyani "muayyan vaziyatda ma'lumotni adekvat idrok etish va maqsadli uzatishni ta'minlaydigan kommunikativ kodni tanlash qobiliyati" deb tushunadi. L.D. Stolyarenko kommunikativ kompetentsiya bu boshqa odamlar bilan zarur muloqot o'rnatish va qo'llab-quvvatlash qobiliyatidir, deb ta'kidlaydi.

Kommunikativ kompetentsiya deganda, L.A. Petrovskaya boshqa odamlar bilan zarur aloqalarni o'rnatish va qo'llab-quvvatlash qobiliyatini, shuningdek, shaxslararo o'zaro ta'sirning ma'lum bir qator vaziyatlarda samarali kommunikativ harakatni yaratish uchun zarur bo'lgan ichki resurslar tizimini tushunadi.

Uning tadqiqotida kommunikativ kompetentsiya muloqot jarayonining muvaffaqiyatiga hissa qo'shadigan fazilatlar orqali aniqlanadi va muallif bu fazilatlarini shaxsning kommunikativ qobiliyatlari bilan belgilaydi. Kompetentsiya kommunikativ jarayonning samarali oqimini ta'minlovchi kommunikativ bilim va ko'nikmalarning ma'lum bir to'plamini o'z ichiga oladi. E.V. Klyuev va I.N. Gorelova kommunikativ kompetentsiyani shaxs yoki shaxslar guruhiga xos bo'lgan kommunikativ taktika va strategiyalarning ishchi to'plami sifatida belgilaydi. V.N. Kunitsiyana kommunikativ kompetentsiyani "murakkab muloqot qobiliyatlari va ko'nikmalariga ega bo'lish, yangi ijtimoiy tuzilmalarda adekvat ko'nikmalarni shakllantirish, muloqotda madaniy me'yorlar va cheklovlarni bilish, urf-odatlar, an'analarni bilish, muloqot sohasida odob-axloq qoidalari, odob-axloq qoidalariga rioya qilish, yaxshi tarbiya; milliy

mentalitetga xos bo'lgan va uni ifodalovchi kommunikativ vositalarga yo'naltirilganlik, ushbu kasb doirasidagi rol repertuarini o'zlashtirish" deb ta'riflaydi.

Yu.N. Emelyanov kommunikativ kompetentsiyani vaziyatga moslashish va ijtimoiy xulq-atvorning og'zaki va og'zaki bo'lmagan vositalarida ravonlik, insonparvarlik shaxsiy fazilatlarini (muloqot, muloqot) asosida boshqalar bilan ularning ta'lim, tarbiya, rivojlanish darajasida maqsadga muvofiq munosabatda bo'lish qobiliyati sifatida belgilaydi. samimiylik, xushmuomalalik, empatiya, mulohaza yuritish va boshqalar) va suhbatdoshning kommunikativ imkoniyatlarini hisobga olgan holda, lekin ko'zda tutilgan ta'sir qilish harakatlarining muvaffaqiyat darajasi va boshqa odamlarni hayratda qoldirish vositalaridan foydalanish sifatida kommunikativ kompetentsiya o'lchovidir.

NATIJARLAR

Kommunikativ bilim - bu muloqot nima ekanligi, uning turlari, bosqichlari, rivojlanish qonuniyatlari haqida bilimdir. Bu qanday aloqa usullari va usullari mavjudligi, ular qanday ta'sir ko'rsatishi, ularning imkoniyatlari va cheklovlari haqida bilimdir. Bu ham bilimdir turli odamlar va turli vaziyatlar uchun qanday usullar samarali. Bu soha, shuningdek, u yoki bu muloqot qobiliyatlarining rivojlanish darajasi va qaysi usullarning o'z faoliyatida samarali ekanligi va qaysi biri samarasiz ekanligi haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi.

Muloqot ko'nikmalari - bu o'z fikrlarini to'g'ri, malakali, tushunarli tushuntirish va ma'lumotni adekvat idrok etish ko'nikmalari - bu shaxsning yuqori nazariy va amaliy tayyorgarligiga asoslangan ongli kommunikativ harakatlar majmuasi bo'lib, u bilimlarni aks ettirish va o'zgartirish uchun ijodiy foydalanish imkonini beradi.

Muloqot qobiliyatlari boshqa odamlar bilan muvaffaqiyatli aloqa o'rnatishga, kommunikativ, tashkiliy, pedagogik va boshqa faoliyatni amalga oshirishga imkon beradi. Bo'lajak o'qituvchi-psixologning kommunikativ kompetentsiyasi kasbiy faoliyatning ushbu sohasiga xos bo'lgan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bir qator tadqiqotchilarning fikricha, psixologning kommunikativ kompetentsiyasi "psixolog kasbiy mahoratining o'zagi", chunki odamlar bilan muloqot qilish uning kasbining mazmunini tashkil etadi. Psixologning kasbiy faoliyatining xususiyatlarini o'rganish muammosiga ko'plab tadqiqotlar bag'ishlangan. Darhaqiqat, psixolog-maslahatchining ishi o'z mavzusida juda o'ziga xosdir - insonning individualligi maslahatchi shaxsi deyarli barcha nazariy tizimlarda maslahat berish jarayonida "eng muhim shifo vositasi" sifatida ajralib turadi, deb hisoblaydi. O'ziga xoslik psixologning o'zi ham shaxs sifatida, unga to'liq huquqqa ega bo'lgan shaxs sifatida harakat qilishida ham namoyon bo'ladi. Shu ma'noda, maslahatchi-psixolog kasbining ijtimoiy mavqei bilan bog'liq ko'plab muammolar mavjud, masalan, uning ishining samaradorligi mezonlari muammosi, uning malakasi darajasi va pirovardida, maslahatchilarni tayyorlash muammolari. Psixolog kasbi, har qanday psixologik faoliyat bilan shug'ullanadigan mutaxassisning shaxsiyatiga alohida talablar qo'yadi. Ushbu talablardan biri konsultatsiyaning professional muammolarini hal qilish uchun rivojlangan qobiliyatdir.

Maslahat berish kompetentsiyasi bir qator o'zaro bog'liq jihatlarga ega, ular orasida eng muhimlaridan biri kommunikativ kompetentsiyani egallashdir, chunki maslahat berishning asosiy usuli ma'lum bir tarzda tuzilgan suhbatdir.

MUHOKAMA

Bo'lajak psixologning kommunikativ malakasi quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- suhbatdoshiga ma'lumot mazmunini to'liq tushuntira olishi
- ijobiy kayfiyat, konstruktiv pozitsiyalardan tanqidiy ma'lumotlarni taqdim etish;
- jamiyatida umume'tirof etilgan qadriyatlar, tamoyillar, ideallarga munosabatda bo'lish;
- suhbatdoshining qadr-qimmatini kamsitmaslik, tajovuzkorlik hulq-atvorini namoyon qilmaslik
- muloqotda o'z nuqtai nazarini yakuniy, ishonchli himoya qilish;
- suhbatdoshning shaxsiy fazilatlariga ta'sir qilmasdan, ma'lumotlarning mazmuniga, muhokama qilinayotgan mavzuga e'tibor qaratish
- o'zaro suhbat vaqtini nazorat qilish, suhbatdoshiga o'z fikrlarini erkin bayon qilish imkoniyatini berish

Psixologning kommunikativ kompetensiyasi quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- muloqotga bo'lgan suhbatdosh bilan aniq yo'nalishni belgilab olish;
- maqsadlilik
- xushmuomalalik;
- moslashuvchanligi
- hamkorlikning doimiy tomonidan erishilgan muloqot jarayonining mahsuldorligi
- tajriba (bilim, ko'nikma, odatlar)
- aqliy jarayonlar
- psixologik xususiyatlar
- xarakter
- refleksivlik, shaxsiy munosabatlar tizimi
- muloqot qobiliyatlari va qobiliyatlari
- motivatsion ehtiyoj sohasi
- hissiy-irodaviy xususiyatlar
- ijtimoiy qobiliyatlar
- shaxsning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
- usullari, ko'nikmalari, muloqot va o'zaro ta'sir qilish qobiliyatlari
- ijtimoiy-madaniy normalarni amalga oshirish

Psixologning kommunikativ kompetensiyasini tashkil etuvchi malakalar majmuasiga quyidagilar kiradi

- kommunikativ vaziyatni tahlil qilish va baholash
- maqsadni shakllantirish, rejani amalga oshirish uchun vositalarni tanlash va ishlatish va uni tuzatish
- natijaning samaradorligini baholash
- vaziyatga adekvat aloqa strategiyalarini tanlash qobiliyati
- jinsi, yoshi, ijtimoiy-madaniy, maqom xususiyatlarini hisobga olgan holda odamlar bilan aloqa o'rnatish qobiliyati
- vaziyatdagi o'zgarishlarga faol javob berish, sherikning hissiy kayfiyatidagi o'zgarishlarni hisobga olgan holda aloqani qayta qurish qobiliyati
- muzokaralar olib borish, muzokaralar olib borish, kelishuvlarga erishish qobiliyati
- muloqot psixoterapiyasini amalga oshirish uchun so'zdan foydalanish qobiliyati, aloqa nizolarni tahlil qilish

Psixologning samarali kasbiy faoliyati uchun mos keladigan kommunikativ kompetentsiya darajasi quyidagi qobiliyatlardan iborat

- muloqot qilish uchun kommunikativ vaziyatning ijtimoiy-psixologik prognozini berish;
- kommunikativ vaziyatning o'ziga xosligidan kelib chiqib, muloqot jarayonini dasturlash
- aloqa jarayonlarini ijtimoiy-psixologik boshqarishni amalga oshirish
- turli xil psixologik masofalarda aloqa o'rnatish
- psixologik pozitsiyalarni o'zgartirishda moslashuvchanlik va adekvatlik

E.A. Klimov o'qituvchi-psixologning kommunikativ kompetentsiyasining asosiy xususiyatlarini aniqladi

- rahbarlik qilish, o'rgatish, tarbiyalash qobiliyati

- tinglash va tinglash qobiliyatlari

- keng fikrli

- nutq (kommunikativ) madaniyati

- ongning ma'naviy yo'nalishi, insonning his-tuyg'ulari, ongi va xarakterining namoyon bo'lishini kuzatish, uning xatti-harakati, shaxsiy ichki dunyosini aqliy ifodalash, modellashtirish va unga o'ziga xos yoki boshqa narsalarni bog'lamaslik qobiliyati yoki qobiliyati.

- hamdardlik

- inson har doim yaxshiroq bo'lishi mumkinligiga ishonishga asoslangan odamga dizayn yondashuvi

- kuzatuv;

- g'ayrioddiy vaziyatlarni hal qilish qobiliyati

- o'zini o'zi boshqarishning yuqori darajasi

Psixologning muhim kommunikativ fazilatlarini qatoriga quyidagilar kiradi: odamlar bilan muloqot qilish tendentsiyasi, xushmuomalalik, nizolarni samarali hal qilish qobiliyati, og'zaki va og'zaki bo'lmagan aloqa vositalarida ravonlik, qulaylik, mantiqiy va aniq nutq, xushmuomalalik, xushmuomalalik; hazil tuyg'usi va boshqalar.

XULOSA

Kommunikativ kompetentsiyani egallashning asosiy manbalari quyidagilardir: muloqot tillarini bilish, biznesdagi, kundalik va bayramona vaziyatlarda shaxslararo muloqot tajribasi; bilim, umumiy eruditsiya va muloqotni o'rgatishning ilmiy usullari

Ushbu manbalardan pedagogika-psixologiya yo'nalish talabalarini shaxsining kommunikativ kompetentsiyasini tashkil etuvchi kommunikativ bilim va ko'nikmalarning murakkab majmui shakllanadi. Ushbu kompleks quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- muloqot normalari va qoidalarini bilish;

- muloqot jarayonida odamga axborotni erkin uzatish va idrok etish imkonini beruvchi nutqni rivojlantirishning yuqori darajasi;

- og'zaki bo'lmagan muloqot tilini tushunish

- jinsi, yoshi, ijtimoiy-madaniy, maqom xususiyatlarini hisobga olgan holda odamlar bilan aloqa o'rnatish qobiliyati

- vaziyatga adekvat munosabatda bo'lish va o'z aloqa maqsadlariga erishish uchun uning o'ziga xos xususiyatlaridan foydalanish qobiliyati

- suhbatdoshga uni o'z tomoniga ishontiradigan, dalillarining kuchliligiga ishontiradigan tarzda ta'sir qilish qobiliyati.
- suhbatdoshni shaxs sifatida, potentsial raqobatchi yoki sherik sifatida to'g'ri baholash va ushbu baholashga qarab o'z muloqot strategiyangizni tanlash qobiliyati
- suhbatdoshda o'z shaxsiyatini ijobiy his qilish qobiliyatini uyg'otish

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Екатерины, К.В. Психологические Особенности Коммуникативной Компетентности Будущих Педагогов-Психологов
2. A.Ahmedov. Бўлажак ўқитувчиларда коммуникатив компетентликни шакллантириш технологиялари Педагогика назарияси ва тарихи (фаолият тури бўйича) магистр академик даражасини олиш учун ёзилган диссертация
3. Yusufovich, A. A. (2022). BO 'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MASLALARI. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(23), 120-124.
4. Yusufovich, A. A. (2022). BO'LAJAK PEDAGOGLARNING KREATIV KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 10(10), 224-227.
5. Yusufovich, A. A., & Alisher o'g'li, E. O. (2022). PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(6), 1157-1161.
6. Ахмедов, А., Эгамбердиев, А., & Сотволдиева, О. (2022). The role of pedagogical technologies in improving the quality of education. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 59-60.
7. Yusufovich, A. A. (2020). ISSUES OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE, WHICH IS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN THE EDUCATIONAL PROCESS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(7).
8. Yusufovich, A. A. (2022). Developing the communicative competence of future teachers is an effective measurement for self-organization. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(1), 302-304.
9. Yusufovich, A. A. (2022). BO 'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MASLALARI. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(23), 120-124.
10. Yusufovich, A. A. (2022). DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE PSYCHOLOGISTS IS THE MOST IMPORTANT CONDITION FOR INCREASING THE QUALITY OF EDUCATION. Science and Innovation, 1(1), 572-586.